

מראי מקומות - בבא קמא מ"ג

שארן, וכמש"כ תוס' בב"ב (קיד: ד"ה מה אשה).

(ג) תיפלוג נמי בולדות- הק' תוס', אטו ולדות

צוררי נינהו דשייך בה זכי, ובבעל גופי לא היינו אמרי' דזכי בהו אי לאו דאשכחן דזכי לי, ולאשה לא אשכחן דזכי, והניח בקו'.

ותי' הרשב"א "דה"ק, כיון דזכי רחמנא דמי ולדות לבעל, נימא כל היכא דאיתי' לבעל נשקול בעל, נתגרשה תשקול איהי, דהא

תשלומין דולדות חייב רחמנא [כלומר, אה"נ, אם לא הי' התורה זכתה הולדות לבעל, ודאי היינו אמרי' דלאו צוררי נינהו לזכות בהן, אבל עכשיו דהתורה זכתה בהן לבעל, י"ל דגילוי הוא שצריך לשלם בשבילם, וא"כ שפיר ס"ד דאם אין בעל, דאו צריך לשלם לאשה], ואהדר לי' ר"פ דהתורה זכתה לבעל בלבד דמי ולדות, ואם אין בעל יתנו ליורשיו". והמהר"ם שי"ף כ' דלולי דברי תוס' הי' נראה דהגמ' כאן אזיל אליבא מ"ד דס"ל דולדות צוררי נינהו.

(ד) אמרי, הנ"מ לבני מערבא אליבא דרבנן, כי

קאמרי הכא כרבי- אבל לכאו' זה גופא ק', מה דחקו לרבה לאוקמי בגרושה ואליבא דרבי, לימא שגבו מעות או קרקע ואליבא דרבנן. וכ' הרשב"א דאוקמה כרבי דוקא משום דס"ל דהלכתא כרבי. וכ' תוס' בב"ב (קכה.). דניחא לי' לרבה לאוקמי אפי' אליבא דרבי. וע"ע בשטמ"ק בשם הרא"ה דביאר למה הי' מוכח בסוגיין לפרש דהברייתא צריך להתפרש דוקא אליבא דרבי ולא אליבא דרבנן.

(ה) בן חורין דמשלם כופר ע"פ עצמו, והיכי דמי,

דאי אתו סהדי וכו', היכא דליכא עדים משלם דמים, וכו'- יש לע', מה ענין תשלומי דמים עם כופר, למה נאמר דכיון דאם הודה ע"פ ישלם כופר, דגם ממילא בכה"ג ישלם דמים, ובפרט לפי מש"כ רש"י בעמוד א' דמשלם דמים משום דלא גרע משאר נזקין, אם המחייב הוא משום דלא גרע משאר נזיקין, א"כ לעולם יהי' צריך לשלם דמים. וכן העיר הראב"ד, דלא נתברר טעם ברור למה נתלה דמים בכופר. וכ' דאיכא למימר דכיון דתשלומי דמים במקום מיתה לא כתיבי, ורק

(א) בגרושה- פרש"י, בגרושה עסקי', ומש"ה

נותן ליורשי', שגירשה אחר החבלה. כ' המהרש"א מהדו"ב דרש"י פי' כן משום דאם חבלה לאחר שגירשה פשוט דנזק וצער לאשה, ולא איצטריך למתני. אלא דהק', דא"כ שגירשה לאחר שחבלה, א"כ מאי פריך שתפלוג בדמי ולדות, הא כיון דאיירי שחבלה קודם שגירשה, זכה הוא בדמי ולדות, דמקרי בעל האשה כיון שבשעת חבלה האשה היתה תחתיו. וביאר הרש"ש דכוונת קו' הגמ' הוא, דכיון דמיירי בשגירשה, יכול למתני ג"כ גירשה קודם שחבלה, ולומר דתפלוג ולדות. ולפי"ז כ' דמיושב לשון הגמ', "אמרי גרושה נמי תיפלוג בדמי ולדות", ולא סתם הק' אי הכי וכו', והיינו משום דאי"ז אותה ציור של גרושה, אלא דכיון דאוקמי בגרושה, א"כ גם יש לאוקמי בציור דנתגרשה לאחר חבלה לענין ולדות. ובזה כ' ליישב קו' רעק"א בגלה"ש, אהא דהק' הגמ' גרושה נמי תפלוג בדמי ולדות, הק' רעק"א דאפי' אם לא נוקמי' בגרושה יש להק' כן, דלמה אם מת הבעל נותן ליורשיו, הרי כמו דבגרושה אינם נשואים להדדי ולכן הק' שתפלוג בדמי ולדות, כן אם מת תקשה שנפלוג דמי ולדות. אולם כל זה ק' רק אם אמרי' דקו' הגמ' דתפלוג בדמי ולדות הי' גם הגרושין הי' לאחר החבלה, אבל לפי מש"כ הרש"ש דקו' הגמ' הוא רק אם הגירושין הי' קודם החבלה, א"כ על הרישא ל"ק כלום, דברישא מיירי שההכאה הי' קודם מיתה הבעל.

(ב) גרושה נמי תיפלוג בדמי ולדות- הק' רעק"א

בגלה"ש, הא בלא"ה ק' על הרישא דאי' דאין הבעל, נותן ליורשיו, דמ"ש אלמנה מגרושה לענין זה, והניח בצ"ע. וכ' הרש"ש דלפי מש"כ רש"י דגרושה מיירי שגירשה אחר החבלה, א"ש קו', ד"אין הבעל" פירושו כמו שגירשה, דהיינו דמת לאחר החבלה, ובכה"ג פשוט שאין חולקין בדמי ולדות, וכנ"ל. וע' בדרכי דוד דכ' דשמא י"ל דהמקשן דהק' מגרושה ולא מאלמנה ס"ל דאלמנה מקרי

הדמים, דבכה"ג אי אפשר לומר דהודאה זו תורת תשלומין עליה, דלא הי' שם קנס שהי' נפטר ע"י הודאתו. **והחזון איש** (ב"ק י"ב, ט') ביאר סברת הגמ' כזה, דהיכא דהודה דשורו הרג את העבד, הרי בעצם יש חיוב קנס, אלא שיש פטור של מודה בקנס פטור, ובמקום שיש חיוב קנס אין חיוב נזק. אבל היכא דאין השור בסקילה, אז יש פטור גמור, דאין מקום חיוב בכלל, ולכן שפיר יש לחייבו דמים. וא"כ, היכא דמודה דשורו הרג עבד, אע"ג דגם אין שורו בסקילה, אבל כיון דאם באו עדים אח"כ ומעידים דשורו נגח הרי יהי' בסקילה, וא"כ נמצא דשפיר הו"ל הודאתו הודאה, ופטור מהקנס מחמת הודאתו, וא"כ שפיר י"ל דכיון דיש כאן קנס, אין כאן חיוב נזק [ועדיין צ"ע בזה]. **וע"ע** בברכת שמואל (כ"ז, ב') מש"כ לפרש דין זה.

ז **אי הכי, אשו שלא בכוונה ע"פ עדים נשלם דמים-** הק' בתוס' ר"פ, מהו הא"א בשלמא, דמשמע דאי הוה מפרשי' הברייתא כדבעי' למימר לעיל, דכל שחייב ע"פ עצמו בבן חורין כופר חייב גם בעבד דמים, אלמא שיש דמים היכא שאינו משלם קנס, וא"כ נימא גם באש כן. ותי' דה"ק, בשלמא לפי ר' שמואל ב"י, איכא למימר דאין לדמות אשו לעל פי עצמו, דנהי דבע"פ עצמו ליכא קנס בעבד, אבל עכ"פ איכא כופר בב"ח אע"פ שאין השור בסקילה, אבל באש לא מצינו לא כופר ולא קנס, ולכן איכא למימר דגם אין דמים, דהא אין דמים אלא במקום שיש כופר (ע' לעיל). אבל עכשיו דאמר' דכל שחייב בב"ח שלא בכוונה ע"פ עדים דמים, דכופר ליכא, וכמו שאמר רבה דאין השור בסקילה אין הבעלים משלמים כופר, אלמא שור שלא בכוונה, אע"פ שליכא לא כופר ולא קנס, אפ"ה משלם דמים, א"כ י"ל דאשו נמי, אע"ג דלא שייך בי' לא קנס ולא כופר, מ"מ ישלם דמים.

ח **אי הכי, אשו שלא בכוונה ע"פ עדים נשלם דמים- פרש"י,** אם כל מקום שאין כופר יש דמים, א"כ אשו, דליתא בתורת כופר, לכאור' צריך להיות הדין דמשלם כופר היכא שהי' שלא בכוונה, דאם בכוונה הא אמרי' קם לי' בדרכה מיני'. והק' הפני יהושע, א) איך כ'

כופר וקנס הוא דכתיבי, הלכך היכא דמשכחת בי' כופר ודמים, מרבינן דמים באופן הדומין לכופר וקנס בשום צד, ואי אין דומין, פטור. **וע"ע בתוס' תלמיד ר"ת** שהעיר דלמ"ד דכופר דמי נזק, א"כ ל"ל דין כופר כלל, תיפוק לי' דחייב לשלם דמי נזק. וביאר דהא דחייב דמים הוא רק משום שיש חיוב כופר, דאי לא הי' כתיב כופר כלל, מסברא לא הי' חייב אף דמים, והביא ראיה מהא דאמר' הכא, דבן חורין דמשלם כופר ע"פ עצמו וכו'. **וע"ע בברכת שמואל** (כ"ז, א'-ב') שג"כ כ' על דרך זה, דיסוד של חיוב דמים נובע מהחיוב כופר, ומשמע דס"ל שהוא משום דהיזק של כל הגוף חידוש הוא, וחידשה התורה כן לענין כופר, וממילא גם לענין דמים כן הוא.

ו **גבי עבד, וכו'- לכאור' ק',** מהו הקשר בין אם צריך לשלם כופר ע"פ עצמו לאם משלם דמים היכא דליכא עדים. הרי בשלמא בן חורין, הא דמשלם כופר ע"פ עצמו וגם דמים ע"פ עצמו, הוא משום דשניהם ממון, וא"כ יכולים לומר כמו שאמרנו לעיל, דחיוב דמים בא מחיוב כופר. אבל לגבי עבד, מה דאינו משלם קנס ע"פ עצמו הוא משום דמודה בקנס פטור, ומה ענין זה לתשלומי דמים, דאינו קנס אלא ממון. וכ' האור שמח (נזק"מ י', י"ד, ד"ה הנה) דמה דמודה בקנס פטור, אי"ז משום דאינו יכולין לחייבו ע"פ הודאת עצמו, דא"כ היכא דמודה בקנס ואח"כ באו עדים צריך להיות חייב, וקיי"ל דפטור. וע"כ הביאור הוא דכיון שהודה ע"פ עצמו בפני ב"ד, פטרתו רחמנא מלשלם והוי כאילו שלם בב"ד, דהודאתו במקום תשלומין קאי. וא"כ, איך יתחייב דמים, כיון דיש כאן הודאה, דבמקום שנתחייב השור מיתה ובמקום שיהי' צריך לשלם שלשים של עבד הרי הוא נפטר בהודאה זו. וא"כ היכא דלא היו עדים כלל, והוא בא מעצמו ואמר דשורו הרג את העבד, לא רק דאינו משלם הקנס, גם אינו משלם את הדמים, דכיון דהודה בב"ד, הו"ל כאילו שילם את הקנס, ובמקום קנס אין דמים. אבל כופר אינו כן, ומה שאינו משלם כופר היכא דהודה דשורו המית, היינו משום סיבה צדדית, שלא שייך להמית שורו, וממילא פטור מן הקנס. וא"כ בכה"ג שפיר משלם

(ט) **והלא דין הוא-** הק' **הקובץ ביאורים** (כ"ה) "וקשה לי, הא קיי"ל כמיתת בעלים כך מיתת השור, ובבעלים אין עונשין מן הדין", והניח בקו'. וע' **בברכת אברהם** שכ' דאם זהו כלל שקבלנו, אולי לא קבלנו לענין עונשי שוורים. ואם הא דאין עונשין מן הדין הוא משום שמא ימצא בה פירכא, אולי אין צריכין לחוש לענין שוורים. ואם כהמהרש"א בסנהדרין, דאולי אינו נתכפר בזה, דצריך כפרה טפי, כ' דזהו כפרה לשור (ולכאן) כוונתו דכל מושג זה אין שייך בשור בכלל).

(י) **ומה אדם באדם שלא עשה בו קטנים כגדולים- פרש"י**, שלא עשה בו רוצח קטן כגדול, דכתי' ואיש כי יכה, איש ולא קטן. והק' **הרא"ם** (שמות כ"א, י"ב), למה צריך קרא למעוטי מחיוב רציחה, הרי אינו מצווה בשום מצוה מן המצוות או נענש בשום עונש מן העונשין, והניח בצ"ע. וכ' הנחלת **יעקב** שם דכיון דכתי' מכה איש, הו"א דבא לרבות אף קטן שהכה איש, קמ"ל קרא דפטור.

רש"י כאן דפטור משום קלב"מ, הא לקמן בד"ה עבד כפות כ' דכאן לא שייך קלב"מ משום דס"ל לרבא אשו משום ממונו. (ב) אם שייך קלב"מ היכא דמכוון, הא גם באינו מכוון אמרי' קלב"מ משום תנא דבי חזקי'. וכ' ליישב ע"פ היסוד שכ' לחדש לעיל בדף כ"ב, דהיכא דהדליק אש ומתכוין להבעיר של חבירו, אז אי"ז נחשב אש אלא אדם המזיק, ולא נח' בזה ר"י ור"ל. וא"כ, י"ל דלעולם ס"ל לרבא דאשו משום ממונו, ובזה אין שייך קלב"מ, אבל כאן מיירי דוקא בכשמכוון להזיקו, ובכה"ג אינו נחשב אש אלא אדם המזיק, וודאי פטור מדין קלב"מ. ובזה מיושב ג"כ למה לא שייך תנא דבי חזקי', דכאן הרי היכא שהוא בכוונה הוא אדם המזיק, והיכא שהוא שלא בכוונה אינו אלא אש, ובזה לא אמרי' לא חלקת בין מכוון לשאינו מכוון. **וע"ע בחי' הגרי"ז על הרמב"ם** (רוצח ג', י"ב) שביאר ע"פ מש"כ שם לייסד, דבדין תנא דבי חזקי' יש ב' ענינים נפרדים. א', דלא חילק הכתוב בין שוגג למזיד בקלב"מ, דפטור בכל ענין. ב', דכמו דבמכה אדם במזיד אינו צריך לשלם דמי הנהרג, גם במכה אדם בשוגג אינו צריך לשלם דמי הנהרג, ולא משום קלב"מ, אלא דין אחר הוא, דבמכה אדם לא נתחדש דצריך לשלם דמי הנהרג כלל. ולפ"ז, ביאר דבאמת ס"ל לרבא דאשו משום חציו, ולכן בכוונה ודאי פטור משום קלב"מ, אבל שלא בכוונה, הרי ס"ל להרמב"ם דלא אמרי' תנא דבי חזקי' לענין שלא בכוונה, רק לענין שלא חלקת בין שוגג למזיד. וא"כ, נהי דמדין אשו משום חציו אין צריך לשלם דמים, זהו משום דאמרי' דבמכה אדם אין שייך דמי אדם, אבל אמרי' לעיל דמאן דס"ל משום חציו ס"ל ג"כ משום ממונו, וא"כ הרי שפיר י"ל דחייב לשלם דמים מדין אשו משום ממונו, וזה הי' ספיקת רבא, האם מצד המזיק של אשו משום ממונו איכא דין דמים. ומה שמוכח משאלת רבא דמיירי באשו משום ממונו, וכמש"כ רש"י, היינו דס"ל דאשו גם משום ממונו, דכל השאלה אינו מתחיל אלא משום דס"ל דגם משום ממונו, אבל באמת רבא ס"ל

דאשו משום חציו [ומרש"י לא משמע כן, דכ' דרבא סבר אשו משום ממונו, דמשמע במח' ר"י ור"ל, ס"ל לרבא אשו משום ממונו, ואולי אין הכוונה הגרי"ז לפרש כן בדעת רש"י].